

kedet, hvor afvigelserne fra den frie prisdannelse er betydelige og berører en meget stor del af befolkningen, medføre en udbredt intellektuel og moralsk korrupsion. Både fordi boligmarkedet i sig selv er betydningsfuldt, og fordi dets problemer i eminent grad egner sig til illustration af generelle markedssammenhænge, er oplysning på dette felt formentlig endnu mere påkrævet end vedrørende de aktivitets- og lønpolitiske sammenhænge.

Men hvor stor interesse der end knytter sig til en høj økonomisk effektivitet og vækst, er disse dog ikke nødvendigvis de vigtigste virkninger af en effektivt fungerende markedsmechanisme. Fra økonomisk-politisk synspunkt er markedsmechanismens væsentlige egenskab, at den uden central ledelse hidfører en allokation af de økonomiske ressourcer bestemt ved borgernes frie individuelle beslutninger vedrørende udbud og efterspørgsel af varer og tjenester. Eller, udtrykt på anden måde, markedsmechanismen som økonomisk system afspejler den opfattelse, at inden for de ved retsordenen fastlagte rammer er den enkelte borger kompetent til at træffe økonomiske dispositioner uden at skulle følge ordrer udstedt af det offentliges embedsmænd eller private organisationers funktionærer – kort sagt, den opfattelse, at samfundet består af selvstændige individer, som hverken staten eller private organisationer skal være formyndere for. Valget mellem økonomisk liberalisme eller tvang angår derfor noget mere væsentligt end spørgsmålet om økonomisk effektivitet og vækst.

Hovedindvendingerne mod indkomspolitikken er dels den risiko, den medfører for øget politisk intervention i markedsmechanismen, dels – og navnlig – at den er baseret på en ideologi, for hvilken borgerne er kastemedlemmer, før de er mennesker. Indkomspolitikken er givetvis af stor værdi for organisationsbureaukraterne og -politikkerne, der herigennem får en yderligere undskyldning for deres existens; men der er ikke brug for den i et liberalt samfund.

*Jørgen H. Gelling.**

INDKOMSTPOLITIK OG POLITISK IDEOLOGI

Det er ikke vor opgave som økonomer at tage standpunkter af politisk karakter og derefter vurdere de forskellige økonomisk-politiske indgreb. Det er helt klart, at det er vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at undgå, at der indsniger sig vurderinger af denne art, men man bør i hvert tilfælde søge at begrænse dem mest muligt.

Gellings indlæg synes at bygge på en politisk vurdering, idet det hævdes, at økonomisk liberalisme passer til selvstændige og frie mennesker, medens tvang fra det offentliges embedsmænd og organisationernes ledelser er uønskelig, og at indkomspolitik vil fremme sådan interventionisme.

Forenklingens kunst synes her at være drevet lovligt vidt, men det er værdifuldt, at det politiske kommer klart frem.

Diskussionen om stabiliseringspolitik eller indkomspolitik har passeret flere stadier.

Først sagde man, at det var nødvendigt at have en lønpolitik, hvilket man altid har haft, selv om man ofte ikke har turdet sige det offentligt.

Dernæst sagde man fra fagforeningsside, at dette var alt for ensidigt. Enten måtte man have lov til at presse alt det ud af arbejdsgiverne, man kunne i den foreliggende situation – selv om man var klar over, at det kunne føre til finanspolitiske

* Professor ved Aarhus Universitet, dr. polit.

kedet, hvor afvigelserne fra den frie prisdannelse er betydelige og berører en meget stor del af befolkningen, medføre en udbredt intellektuel og moralsk korrupsion. Både fordi boligmarkedet i sig selv er betydningsfuldt, og fordi dets problemer i eminent grad egner sig til illustration af generelle markedssammenhænge, er oplysning på dette felt formentlig endnu mere påkrævet end vedrørende de aktivitets- og lønpolitiske sammenhænge.

Men hvor stor interesse der end knytter sig til en høj økonomisk effektivitet og vækst, er disse dog ikke nødvendigvis de vigtigste virkninger af en effektivt fungerende markedsmechanisme. Fra økonomisk-politisk synspunkt er markedsmechanismens væsentlige egenskab, at den uden central ledelse hidfører en allokation af de økonomiske ressourcer bestemt ved borgernes frie individuelle beslutninger vedrørende udbud og efterspørgsel af varer og tjenester. Eller, udtrykt på anden måde, markedsmechanismen som økonomisk system afspejler den opfattelse, at inden for de ved retsordenen fastlagte rammer er den enkelte borger kompetent til at træffe økonomiske dispositioner uden at skulle følge ordrer udstedt af det offentliges embedsmænd eller private organisationers funktionærer – kort sagt, den opfattelse, at samfundet består af selvstændige individer, som hverken staten eller private organisationer skal være formyndere for. Valget mellem økonomisk liberalisme eller tvang angår derfor noget mere væsentligt end spørgsmålet om økonomisk effektivitet og vækst.

Hovedindvendingerne mod indkomspolitikken er dels den risiko, den medfører for øget politisk intervention i markedsmechanismen, dels – og navnlig – at den er baseret på en ideologi, for hvilken borgerne er kastemedlemmer, før de er mennesker. Indkomspolitikken er givetvis af stor værdi for organisationsbureaukraterne og -politikkerne, der herigennem får en yderligere undskyldning for deres existens; men der er ikke brug for den i et liberalt samfund.

*Jørgen H. Gelling.**

INDKOMSTPOLITIK OG POLITISK IDEOLOGI

Det er ikke vor opgave som økonomer at tage standpunkter af politisk karakter og derefter vurdere de forskellige økonomisk-politiske indgreb. Det er helt klart, at det er vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at undgå, at der indsniger sig vurderinger af denne art, men man bør i hvert tilfælde søge at begrænse dem mest muligt.

Gellings indlæg synes at bygge på en politisk vurdering, idet det hævdes, at økonomisk liberalisme passer til selvstændige og frie mennesker, medens tvang fra det offentliges embedsmænd og organisationernes ledelser er uønskelig, og at indkomspolitik vil fremme sådan interventionisme.

Forenklingens kunst synes her at være drevet lovligt vidt, men det er værdifuldt, at det politiske kommer klart frem.

Diskussionen om stabiliseringspolitik eller indkomspolitik har passeret flere stadier.

Først sagde man, at det var nødvendigt at have en lønpolitik, hvilket man altid har haft, selv om man ofte ikke har turdet sige det offentligt.

Dernæst sagde man fra fagforeningsside, at dette var alt for ensidigt. Enten måtte man have lov til at presse alt det ud af arbejdsgiverne, man kunne i den foreliggende situation – selv om man var klar over, at det kunne føre til finanspolitiske

* Professor ved Aarhus Universitet, dr. polit.

indgreb og arbejdsløshed – eller også måtte de andre gruppers indkomster med ind i billedet.

I denne henseende er det helt rigtigt som fremhævet af Grünbaum i forrige nummer af dette tidsskrift, at det nye i indkomspolitikken er, at man også søger at drage de andre grupper ind.

Kritikerne af indkomspolitikken har først sagt, at det beroede på manglende forståelse af det økonomiske system, at man overhovedet kunne opstille et sådant program.

Herefter har vi i Det økonomiske Råd søgt at opstille betingelserne for en sådan samfundskontrakt, hvor fagforeningerne påtager sig at søge at begrænse lønstigningerne til det, man kalder det samfundsøkonomisk forsvarlige – som selvfølgelig ikke er et krystalklart kriterium – mod til gengæld at få en rimelig sikkerhed for, at andre gruppers indkomststigninger holdes indenfor nogenlunde samme rammer.

Vi er nået så langt i diskussionen, at det ikke mere anfægtes, at der kan være et indhold i at opstille en sådan samfundskontrakt, idet en behersket lønpolitik kan modsvares af en aktiv konkurrencepolitik suppleret med en skærpet skattepolitik.

Den seneste udvikling drejer sig om, hvorvidt det er ønskeligt at etablere en samfundskontrakt af dette indhold.

Gelting anfører forskellige argumenter imod.

For det første hævdes, at der reelt stadig kun er tale om lønpolitik. Konkurrencepolitik og skattepolitik føres jo i forvejen. Hertil er at svare, at begge kan skærpes, og at indkomststatistikken kan vejlede med hensyn til behovet for en yderligere skærpelse. Beslutningen herom ligger selvsagt i folketinget.

For det andet anføres, at vi ikke trænger til en styrkelse af organisationernes magt, men til en svækkelse. I denne forbindelse siges det, at samfundet ikke bør anerkende fagforeningernes monopol på arbejdsmarkedet, når arbejdsgiverne ikke må lave monopoler på varemarkedet. Gelting foreslår til overvejelse at svække fagforeningerne ved at indføre forbud mod strejker.

Rent bortset fra, at slow motion er lige så effektivt som egentlige strejker, er der her tale om en overdreven forenkling. Både arbejdere og arbejdsgivere er organiserede. Lønstigningerne er næppe stærkere end under fri konkurrence (bevis herfor kan selvsagt ikke føres), men i øvrigt er markedsmekanismen præget af en blanding af aftaler, institutionelle forhold og fri prisdannelse, der ikke tillader grove forenklinger.

Jeg har selv ofte fremhævet, at det er en forudsætning for gennemførelse af en stabiliserings- eller indkomspolitik, at fagforeningernes målsætning ændres. En frivillig afskaffelse af strejkeretten er ikke meget værd i denne forbindelse. Det afgørende er, at man sætter fuld beskæftigelse øverst på ønskesedlen og har mod til at fortælle medlemmerne det. Det er absolut ikke nogen nem opgave, og der er en nærliggende fare for, at det vil svække fagforeningerne – måske i mindre grad under en socialdemokratisk end under en borgerlig regering.

Man har fornemmelsen af, at modstanderne af indkomspolitik absolut vil fremmane det billede, at vi ender i restriktioner og interventionisme, hvis vi først begynder at betræde denne vej.¹ Det er muligt, at indkomspolitik ikke kan gennemføres under de nuværende institutionelle rammer, enten fordi organisationerne

1. Da jeg skulle slå Geltings Humpty-Dumpty citat efter, åbnedes bogen ved et tilfælde på det sted under retssagen om de stjalne kager, hvor den hidsige røde dronning dekretterer »Sentence first – verdict afterwards«. Da Alice protesterer mod denne fremgangsmåde, råber dronningen »Off with her head.«

er for svage til at gennemføre en behersket indkomststigning, eller fordi det vil føre til sådanne spændinger mellem ledelse og medlemmer, at politikken bryder sammen. Derimod kan jeg ikke se, at det skulle være så farligt at gøre et forsøg, der forudsætter, at de doktrinære forestillinger nedbrydes. Man kan jo altid vende tilbage til det gamle system.

*Erik Hoffmeyer.**

ØKONOMISK METODE I HISTORISK LYS

Diskussion om økonomiske metodeproblemer kan forekomme ufrugtbar, især når den finder sted på det generelle plan uden tilknytning til løsning af konkrete opgaver. Konsekvensen heraf kan være, at man forlader den mere filosofisk prægede metodediskussion til fordel for en drøftelse af den specifikt økonomiske metodik, modelbygning og fortolkning, statisk og dynamisk analyse, statistisk estimation, identifikation etc. »The proof of the pudding is in the eating«, siges det, og man koncentrerer følgelig undersøgelsen om tyggemekanisme og fordøjelsesredskab og overlader det til andre at afgøre, om maden smager.

En sådan holdning er forståelig set i sammenhæng med den plads, økonomien efterhånden har vundet i videnskaberne hieraki. De apologetiske elementer er gledet ud af metodedrøftelsen, der ikke længere behøver at forklare, forsvare eller bevise eksistensen af en selvstændig økonomisk videnskab. Dette betyder ikke, at tidligere tiders metodeproblemer er løst. De er blot i større eller mindre grad blevet afvist som interesseløse – i hvert fald for det praktiske arbejde med økonomiske problemer. Det kan derimod ikke afvises, at et kendskab til mere dybtliggende filosofisk prægede problemer vil virke befordrende på ens almene udsyn og indstilling til den økonomiske videnskab som sådan. Formålet med det følgende er at knytte nogle kommentarer til to bøger, der hver på sin måde kaster lys på de traditionelle økonomiske metodeproblemer. Det drejer sig om William Letwin: *The Origins of Scientific Economics* og R. C. Smyth (ed): *Essays in Economic Method*¹. Letwins bog er et doktrinhistorisk arbejde, der søger at vise, på hvilket grundlag der henimod slutningen af det 18. århundrede udvikledes en sammenhængende lærebygning, der kunne begrunde en selvstændig videnskab om samfundsøkonomiske problemer. Denne udvikling kulminerede med skabelsen af »The Wealth of Nations«, et værk, der som bekendt indleder den klassiske epoke i den økonomiske teoris historie og skaber grundlag for et økonomisk »verdensbillede«, det klassiske system, der først går sin endelige opløsning i møde mod slutningen af det 19. århundrede. De anfægtelser, der i anledning af denne opløsningsproces trængte sig på hos fagets dyrkere, får man indtryk af ved læsning af Smyth's essaysamling. Hans bog er ikke som Letwins et doktrinhistorisk arbejde, men snarere en dogmehistorisk materialesamling. Bogen indeholder 13 essays om økonomiske metodeproblemer, der af forskellige økonomer i tidsrummet 1860–1913 er blevet præsenteret som foredrag ved møder i den økonomisk-statistiske sektion af British Association for the Advancement of Science.

* Direktør, professor ved Københavns Universitet, dr. polit.

1. William Letwin: *The Origins of Scientific Economics*, Methuen & Co., London 1963, 316 s., 35 s. net., samt R. L. Smyth (ed): *Essays in Economic Method*, Duckworth, London 1962, 284 s., 42 s. net.